

GLOSE

P. Z. IN NOVE SMERNICE

Svobodomiselni pisatelji so smatrali razpust P. Z., zapečatenе ljudske prosvetne domove za nasilje nad skromno slovensko kulturo in njenimi organizacijami. Politični boji se ne vodijo takó, da se zatirajo kulturne organizacije, ki so prav za prav edino zatočišče slovenske narodne in življenjske zavesti. *Svobodomiselni pisatelji sodijo, da je zatiranje te ali one kulturne organizacije zločin nad našo kulturo in notranjo svobodo.*

Oživljena P. Z. je imela obnovitveni občni zbor 17. oktobra 1935. na „zgodovinskih“ tleh hotela „Uniona“. Na občnem zboru se je zbrala elita slovenske katoliške prosvete, ki je postavila P. Z. nove idejne smernice. Profesor dr. Fabijan je sprostrl s povzdignjenim glasom svoj govor „poln novih in bogatih misli“. Izrazil je zahtevo, da mora Prosvetna zveza usmeriti svojo dejavnost v smereh, ki jih „kaže ideja katoliške akcije“. Soglasno je bil sprejet predlog, da more postati član prosvetnega ali izobraževalnega društva, ki je včlanjeno pri P. Z. v Ljubljani, le praktičen katoličan, ki izpolnjuje svoje verske dolžnosti, t. j. nedeljsko službo božjo, petkovo dolžnost in velikonočno.

Dr. Vilko Fajdiga je v svojem referatu opozarjal, „kako ves katoliški svet čuti, da bo treba radikalno preusmeriti vso aktivnost in organizacijo na stanovsko idejo“. Profesor Niko Kuret je razpravljajl o ljudskem odru, ki se mora presnovati do dna. „Ljudsko igranje je treba postaviti na znanstvene folklorne osnove in vsega osloniti na liturgično gibanje v okviru katoliške akcije. Občestvo, povezanost igranja z življenjem občestva, oživljanje starih običajev in uvedba novih iz duha občestva.“ (Težje razumljiv programatični postulat ponazorujejo igre, ki jih predlaga Kuret v „Ljudskem odru“: *Prisega Kristusa Kralja*, po Fr. Ks. Weiserju S. J. priredil N. Kuret; *Legenda o Sv. Kristofu*, spisal Dietzschmidt; *Štempihar*, spisal Peter Bohinec; *Anima*, spisal Jos. Feiten; *Boštjan iz predmestja*, spisal Herwig-Benoit; *Hlapec Jernej*, dramtiziral Skrbinšek; *Tri modrosti starega Wanga*, spisal Henri Ghéon; *Slebernik*, spisal Thuysbert, poslovenil dr. Jože Pogačnik (!); *Most v večnost*, spisal J. N. Becker.) Povezanost z občestvom, s starimi običaji na znanstveno folklorni osnovi je s tem programom dovolj jasno dokazana.

Anonimni Ciril Žebot, predstavnik KA, je predlagal naslednji protest:

V slovensko narodno gledališče se v zadnji dobi tako po sestavi repertoarja kot po načinu režije uvaja marksistična destruktivna tendenca. Zbor slovenske katoliške prosvete, ki je dolgo vrsto decenijev in v najnevarnejših razmerah kot edina branila in ohranjala pravo slovensko narodno kulturo, najodločneje protestira proti naraščajočemu kulturnemu boljševizmu v našem narodnem gledališču. Slovenska katoliška prosvetna organizacija je trdno prepričana, da ima do tega protesta polno upravičenost po svojem preteklem in sedanjem kulturnem delu. Slovensko gledališče je narodna last, zato mora služiti zdravi narodni kulturi in nje oplemenitenju, ne pa jo rušiti in zastrupljati. Zato opozarja zbor slovenske katoliške prosvete merodajne faktorje, naj store svojo narodno dolžnost. („Slovenec“: Protest je bil z navdušenjem sprejet.)

Protest vsekakor ni osebno naziranje Žebota, ki je iz „Straže v viharju“ prilomastil z njim na oder narodne zgodovine, temveč kolektivni izraz na novo zamišljene slovenske katoliške družbe. Vsebina „kulturnega dokumenta“ je sama po sebi z reflektorji osvetljena razlaga, priča in merilo. Z njim je P. Z. akcijo ob „Veselem vinogradu“ slovesno potrdila in začela z novimi kulturnimi pripravami. Legije stoje pred Talijinim hramom. Nad vse zanimivo in poučno pa je dejstvo, da je pravkar obnovljena P. Z. pričela z napadi na slovensko narodno gledališče, kakršnih bi si sama nikoli in od nikogar ne želela. P. Z. stopa s tem protestom v novo, bojevito ero, v kateri bodo gospodovale kulturne ideje KA, stanovska razčlemba družbe, skratka smernice, ki jih je v svojem prividu „4000“ nakazal že Ivan Tavčar. *Zdravo narodno kulturo in nje oplemenitenje naj predstavljajo odslej avtorji: Weiser, Dietzen-schmidt, Beiten, Herwig, Ghéon, Becker, izmed domačih Štempihar in oskubljeni Ivan Cankar.*

Bojna napoved se je na občnem zboru P. Z. krepko razživljala. Profesor Janko Mlakar, planinec in oče Trebušnikovih prigodb, dr. Vilko Fajdiga, dr. Jože Pogačnik, urednik Mladike in „mejniki v slovenski liriki“, so predlog še dopolnili z zahtevo po jasni in odločni idejni kritiki. „Katoliški tisk, predvsem oni, ki je namenjen širšemu ljudstvu, mora način svoje dramske in literarne kritike v tem smislu reformirati.“ Ost je bila naperjena proti gledališki kritiki, ki jo piše v „Slovcu“ Francè Koblar in ki se je pregrešil s tem, da je pravilno ocenil Škvarkinovo „Tuje dete“, komedijo, kakršne ne premore vsa slovenska in tudi ne še marsikatera sodobna literatura. Kritika v „Slovcu“ je bila pošteno dejanje vesti in umetniškega okusa. Zategadelj so se vznemirili duhovi. Zanimivo je, da je zadela sekira kritika, ki se mu ima katoliški tisk zahvaliti za gledališko kritiko resničnih kulturnih razgledov in obenem tudi urednika, ki je skrbel, da je katoliško občestvo imelo v „Domu in svetu“ katoliško slovstvo na neki višini in ni zobalo le rezanice.

Predsednik P. Z. profesor dr. Lukman in odbornik profesor Tine Debeljak sta člana slovenskega Pen-kluba, ki budno čuva nad svobodo slovenske kulture. Vprašanje, kako bosta odbornika P. Z. na pomirljivih Penovih večerjih zagovarjala sprejeto resolucijo, vzbuja skomino.

Juš Kozak.

KULTURNA AVTARKIJA

Sekira! — — — Slovenska kulturna avtarkija je dosegla svoj višek. Že nekaj let jo opazujem, kako se razvija, se naravnost bolešno napihuje, oprta na vse mogoče negativne in konservativne sile v našem narodnem življenju. Prej ali slej se je moralo po naravnih zakonih razvoja zgoditi, da se je v svojem najglobljem jedru reakcionarna in konservativna razgalila do bedne nagote.

Avtarkija je pojav sodobnega življenja, odmev raznovrstnih kriz povojnega gospodarstva in duševnosti, ponekod odraz razbolelega malkontentstva zaradi političnih in gospodarskih prilik, drugje zopet reakcija na obččloveški internacionalizem; v svoji rasistični in fašistični fazi pa je bila vsekako pritirana do malika. V slovenskem življenju se je pričela želja po avtarkiji javljati zaradi nezdravih gospodarskih razmer, ko je bohotni kapital neusmiljeno izkoriščal teritorialne edinice in družbene razrede ter lišpal svoje početje z